004674

Салим Маҷид

БАЙТАЛ

Салим Маҷид

БАЙТАЛ

Душанбе
«Маориф ва фарҳанг»
2009

Нусхаи ҳатмӣ
Китобхонаи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи А. Фирдавсӣ
2046ТИ Тоҷик 2

ББК 84тоҷик 7-4
М -50

М -50. Салим Маҷид. Байтал, - Душанбе, "Маориф ва фарҳанг", 2009, 20 саҳ.

Мундариҷа

Шикори рӯбоҳ 3
Лонаи мусичаҳо 6
Гови якрав 8
Гурбаи гурусна 10
Сайёд 12
Байтал 14
Парастуҳои Суруш 16

Китобхонаи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи А. Фирдавсӣ
Нусхаи ҳатмӣ

ISBN 97899947-58-50-0

©"Маориф ва фарҳанг", 2009

ШИКОРИ РӮБОҲ

Аз ин воқеа чанд сол гузашта бошад ҳам он ҳеҷ аз хаёлам намеравад. Ҳамин, ки дар бораи рӯбоҳ, ё афсонаи “Рӯбоҳи ҳилагар”-ро шунидам боз он воқеаи мудҳиш пеши рӯям меояд.

Ин дам мехоҳам ба одамон фаҳмонам, нидо кунам, ки ин мо – инсонҳоем, ки рӯбоҳро ҳилагару морро газанда ва хирсро бефаҳм гуфтаем. Он рӯзи наҳс бо дӯсти шикорчиям дар паҳнои дара мегаштем. Дар ин марғзор диққати маро бештар гулу буттаҳо, ниҳолакони зебо, чашмаҳои мусаффо мекашид.

Гоҳ-гоҳе ба суханҳои шикорчӣ гӯш медодаму ҳайрон мешудам. Ӯ исбот карданӣ мешуд, ки шикор кайфияту ҳаловати хоса дорад. Нав аз хамгаште мегузаштем, ки ногоҳ рафиқи шикорчиам худашро паҳлӯи санги азиме руст карда, маро таъкид намуд: ин ҷо бошам...

Бинам дуртар рӯбоҳи зардчатобе ки қариб ба саг монанд аст, ҳамроҳи бачаҳош бемалол сайругашт дорад. Рӯбоҳ чунон зебо роҳ мегардад, ки ҳаваси кас меояд. Ҳамон вақт низ беихтиёр афсонаи халқии “Рӯбоҳи ҳилагар” ба хотирам расиду ҳайрон шудам. Ҳис накардам, ки чӣ гуна шикорчӣ рӯбоҳро ба нишон гирифт.

Танҳо даме, ки садои тир ба атроф ғулғула андохта хомӯширо халалдор намуд, ба худ омадам. Шикорчӣ хурсандона аз ҷояш хеста, пеш давид. Дидам, ки рӯбоҳ дар хун ғарқ шуда печутоб мехӯрд. Мехост фарзандонашро наҷот диҳад. Хун ҳамоно аз бари гарданаш ҷорӣ буд. Дӯсти шикорчиям маро низ ба онҳо наздик мебурд. Рӯбоҳбачаҳо бо гиряву нола модарро бӯй кашида сипас рӯ ба гурез ниҳоданд.

Ҳангоме ки ба назди рӯбоҳи захмин расидем, манзараи мудҳише ошкор шуд. Рӯбоҳ дар хуни худаш тапида тоб мехӯрд, фукашро ба замин зада нияти хестан мекард. Шикорчии беинсоф яку якбора бо камони дасташ ба фарқи сари рӯбоҳ кӯфта нидо кард:

— Бин, ин лаънатиро, чи хел фиребгару айёр аст. Агар ҳозир накушемаш, боз гурехтанаш мумкин.

Ин лаҳза ҳис кардам, ки на рӯбоҳи захмини дар хоку хун ғӯлида, балки шикорчии беинсоф ҳилагар будааст. Ҳилаи шикорчӣ ҳазору як маъно дошт, маълум набуд, ки рӯбоҳро барои пӯсташ шикор кардааст ё барои овозаю дарвозааш. Шикорчӣ нигоҳи хунукашро аз ҷонкании рӯбоҳ дур карда боз мегуфт: “Оҳ, рӯбоҳи ҳилагаре!”

ЛОНАИ МУСИЧАҲО

Каримҷон ҳар саҳар бо садои хушу гуворои "ку-ку-ку"-и мусичаҳо аз хоб бедор мегашт. Пеш аз мактаб рафтанаш як бор ба лонаи мусичаҳо, ки дар токи болохона ҷойгир буд, назар афканда, бо дили пур дастурӯй шуста, баъди чойнӯшӣ мактаб мерафт. Ин саҳарӣ Каримҷон овози шиноси "ку-ку-ку"-и мусичаҳоро нашунид. Дилаш яке ганда шуд. Зиқу бо хотири парешон дарав ба токи болохона нигоҳ карду дуд аз димоғаш баромад. Қариб гиря кунад. Кадом дилсиёҳе хасу пахолҳои лонаро партофта, онро вайрон кардааст.

Каримҷон дигар мусичаҳоро надид. Фаҳмид, ки онҳо аз одамон сахт ранҷидаанд. Чӣ разилӣ, — фикр кард ӯ. Магар ин паррандаҳои беозор ҷон надоранд. Онҳо ба одамон чи бадӣ кардаанд, ки чунин ҷазо дидаанд?

Имсол баъди боронгариҳо ҳаво гарм шуд. Як саҳарӣ ҳанӯз офтоб набаромада буд, ки Каримҷон овози шиносеро шунид. Аз ҷояш як қад парида хест, "ку-ку-ку"-и мусичаҳои шинос чун оҳанги дерина ӯро берун овард. Каримҷонро ҳеҷ бовариаш намеомад. Охир мусичаҳо паст парида, ба токи болохона хасу пахол мекашонданд. Писарак ба лонасозии мусичаҳо зеҳн монда мехост фаҳмад, ки азми онҳо қавист ё дудилона. Дид, ки бо ҳавас лонаи худро дуруст мекунанд. Аз дил гузаронд, инсонҳоянд, ки ба якдигар кинаву адоват, қасосгириро мепарваранд, аммо ҷонварону паррандагон аслан кина намегиранд. Боз хона месозанд "ку-ку-ку"...

ГОВИ ЯКРАВ

Баъди марги холаи Раҳима модагов яку якбора дигар шуд. Бовар кунед бачаҳои азиз, охир ман пештар медидам, ки гови пир чӣ гуна орому осуда буд. Дар рӯи ҳавлӣ, алафро кавша карда, лаҳзае аз соҳибаш холаи Раҳима ҷудоӣ надошт.

Кампир ҳам онро медӯшиду ҳам обу алафаш медод. Модагов ба ғайр аз холаи Раҳима дигар касеро наздикаш намемонд.

Як ҳафта боз гов безобита, гарангу қаҳролуд аст. Гоҳе ба ёди соҳиби бовафояш баоси боаламе намуда, ба замин пой мекӯбад. Гӯсолаи хурдсолашро низ хаёле фаромӯш кардааст. Коҳу об ҳам намехӯрд. Якравии модагов ҳеҷ тамом намешуд. Баъди як-ду рӯзи дигар гӯсолаашро низ роҳ намедодагӣ шуд. Акнун макондани гӯсолача ва дӯшидани модагов тамоман мушкил гашт.

Чанд маротиба ҳаққу ҳамсояҳо хостанд говро бо роҳи зӯрӣ мутеъ созанд. Лекин модагови пуртаҷриба дарав чизеро мефаҳмид, ки думашро ҳода карда чор тараф метохту гардан намефуровард.

Як рӯз соҳиби ҳавлӣ бо дӯстонаш нохост ба модагов ҳуҷум карда, ғайричашмдошт онро ба замин афтонда дасту пояшро маҳкам бастанд. Келини хона аз тарсу ваҳм ба модагов наздик нашуд. Барои он, ки шири гов ба замин нарезад, говдӯш лозим буд. Говдӯше, ки модагов ӯро роҳ диҳад. Ин дам яке аз духтари хурдии кампири Раҳима, ки чанде пеш ба шавҳар баромада буд, дар ҳавлӣ пайдо шуд. Бо дидани рӯи духтарак нигоҳи модагов дигар хел шуд. Акнун ҳайвон оҳиста-оҳиста нафас кашида, нигоҳи имдодҷӯёнаашро аз духтараки шинос намеканд.

Духтари раҳматӣ чизеро фаҳмид, ки омада говро дӯшид. Сатили пурширро ба гӯшае гузоштанд. Вақте ки банди пои говро кушоданд, ҳайвон ором осуда метофт. Аҷаб, вай назди гӯсолааш нарафт, балки пеши духтарак омад. Дастони ӯро лесида баос кард.

ГУРБАИ ГУРУСНА

Гурбаяк ҳайрон аст. Як рӯз боз дав-давон дар ҷустуҷӯи модарҷон аст. Гурбаяк чор тараф медавад. Намедонад куҷо, назди кӣ равад, суроғаи модарашро пурсад.

Мияв-мияв. Очаҷон. Гирякунон мерафту гуруснагӣ азобаш медод. Гурбаи майдаяк аз миёни буттаю ниҳолак гузашта, қади роҳ расид, бо сад умед ба одамон нигоҳ кард. Дид, ки касе ба ӯ таваҷҷӯҳ надорад, ҳайрон шуд, ҳеҷ ақли кӯдаконааш намегирифт, ба суолаш посух намеёфт. Чаро инсонҳо низ ӯро намебинанд. Охир ман гуруснаам, фикр кард гурбача...

Худашро таги пои чанд роҳгузар бурд, зада пешаш карданд. Ноилоҷ гашт. Аммо гуруснагӣ ҳолашро ба танг овард. Садои раҳмовари мияв-мияв, Обидҷони шашсоларо назди гурбача овард. Обидҷон зуд аз хонааш шир овард. Пишакча бо ҳаросу тааҷҷуб резаҳои нону ширро фурӯ бурд. Гурбачаи аллакай нимсершуда, акнун нигоҳашро аз Обидҷони хурдакак намеканд.

Гурбача ҳайрон буд, ки чӣ тавр ин писараки содда гуруснагии вайро фаҳмиду калонсолҳо не. Гурбачаи майда суолҳои бисёр дошт. Мехост аз Обидҷон дар бораи одамон, рафтору кирдори онҳо пурсон шавад. Аммо намедонист чӣ гуна ӯро фаҳмонад. Дилу бедилон аз қафои Обидҷон равон шуд. Боварӣ дошт, ки соҳиби наваш ҳаргиз ӯро озор намедиҳад ва гуруснааш намемонад...

САЙЁД

Аввалҳо ҳамдеҳаамон Шодисайёдро дӯст медоштам. Ҳамин ки ин шикорчии ҷасур ба мо бачаҳо наздик мешуд, хурсандию шодии ҳамсабақон боло мехест. Охир сайёд як нақлу саргузаштҳое мекард, ки мо ҳафтаҳои дароз онро муҳокима мекардем.

Маълум буд, ки Шодиамак дӯстдори табиат, набототу ҳайвонот мебошад. Соатҳои дароз дар бораи кӯҳу камар, набототу ҳайвонот нақлу ҳикояҳои ширин менамуд. Ман хаёл мекардам, ки шикорчӣ бешубҳа дӯстдори табиат мебошад.

Боре Шодиамак маро ҳамроҳаш ба шикор бурд. Ҳини аз бари талу пуштаҳо гузаштан сайёд бепарво менамуд, ӯ чолокона роҳ гашта бехато ҷонваронро ба нишон мегирифт. Ҳини дамгирӣ нақл кард, ки барои мерган шудану бехато ба нишон расондан вай ҳар моҳ мағзи сари ягон заргӯшро ҷӯшонда мехӯрад.

Мана ҳамин хел шикорчӣ шудаам, ки ҳини ба нишон гирифтан дастонам асло намеларзанд. Баъди чанд вақт як заргӯше ба чашм расид. Сайёд дарҳол дикак нишаста ҷонварро ба нишон гирифта бехато парронд. Ӯ заргӯши ғанимат гирифтаашро пӯст канда мағзи сари онро бо иштиҳо то охир фурӯ бурд. Баъди ин воқеаи даҳшатбор дилам ба тамом аз шикорчӣ монд. Акнун ман ба нақлҳои ӯ дар бораи зебоӣ, табиат боварӣ надоштам. Ҳарзамон пеши назарам ҳамон рӯзи наҳс ба ҷилва меомад. Хаёлам то ҳол шикорчии мағрур мағзи сари заргӯш мехӯрад, то ин ки ҳангоми нишон гирифтан дастонаш наларзанд...

БАЙТАЛ

Дар бораи аспҳо бисёр чизҳоро медонистам, хонда будам, ки байтал хислату зиндагии наҷибе дорад. Лекин аз наздик дар кӯҳистони дурдаст бо галаи аспҳо дучор шудам. Дар ин фасли зебои сол - баҳори нозанин, ки айёми зоидани байтал мебошад, галаи аспҳо беист шиа кашида, байталеро миёнагир доштанд. Аспҳо бо навбат сару гардани байталро лесида намегузоштанд, ки байтал танҳо монад. Байтали бордор низ безобита буд. Шиакашон болову поён мешуд. Худашро тилтонда беқарорӣ мекард.

Баъди чанд соате байтал таваллуд карду аспҳои доя аз вай дур шуданд, куррачаи нав ба дунёомадаро байтал мелесид. Байтал ҳар замон ба замин пой кӯфта бо қаҳру ситеза шиа мекашид. Ҷонзотеро наздики ҷигарбандаш намемонд...

Тойча базӯр синаи байталро кофта ба серӣ макиду дар назди модар дароз кашид. Тойча акнун хоб буд...

Танҳо баъди як рӯз дидам, ки тойча ҷасту хезкунон рӯи сабзаҳо медавид.

Пайдо шудани тойча ҳамаи галаи аспҳоро хурсанд намудааст. Акнун аспҳои рамузфаҳм тойчаро иҳота карда завқ мебаранд. Онро хорумол карда, барои ба гала пазируфтанаш шоду мамнун мегарданд.

Тойча акнун аъзои ҳамин гала гардид, нашъаи озодиро чашид, ки думашро хода карда медавид. Мехост, ки зудтар ба галаи аспҳо ҳамроҳ шавад, ҳаёташро аз нав оғоз намояд...

ПАРАСТУҲОИ СУРУШ

Сурушҷони майдаяк фасли баҳорро дӯст дошт. Хурсанд шуд, ки айёми гулу лола аввалин маротиба бо селаи парастуҳо ошноӣ пайдо кард. Ин паррандаҳои зебо болои хонаи Сурушино чарх зада поёнро хеле тамошо карданд. Сурушҷон ҳайрон-ҳайрон ба онҳо нигоҳ мекард, болзанӣ, сайру гашти паррандаҳо ӯро ба тааҷҷуб овард. Нафаҳмид, ки онҳо барои лонасозӣ ҷоеро ҷустуҷӯ доранд. Ду фароштурук "сурудхонон" дохили хона шуданд гӯё фаҳмиданд, ки Сурушҷон бачаи беозор аст.

Дар ҳақиқат аз омадани парастуҳо Сурушҷон хурсанд шуд, гӯё болу пар баровард, ки тирезаи пешайвонро кушод, то онҳо бемалол парвоз намоянд. Паррандаҳо дар шифти пешайвон лона сохтанд. Сурушҷон ба онҳо одат кард. Ҳар пагоҳӣ пашша, хомӯшак ва дигар ҳашарот дошта дар қуттича ҷой мекарду то бегоҳ ба парастучаҳои нав таваллудшуда мехӯронд, ба онҳо об медод.

Чӯҷачаҳои парастуҳо калонтар шуда парвоз мекардагӣ шуданд. Як ҳафта боз фароштурукчаҳо чик-чиккунон гирди ҳавлӣ парвоз доранд... Онҳо болои симчӯби кӯча нишаста ба Сурушҷон бо миннатдорӣ менигаристанд.

Парастучаҳо намехостанд, ки манзили Сурушҷонро тарк намоянд. Онҳо бо ин писараки доно унс гирифта буданд. Фароштурукчаҳо шодикунон поён парвоз карда гирди сари Сурушҷон чарх зада гӯё мерақсиданд. Ин дам очапарастуи калон пайдо шуда онҳоро наздаш даъват кард. Байни худ ким-чӣ гуфтанду боло париданд. Фароштурукчаҳо ҳеҷ майли рафтан надоштанд, аммо қонуни табиат онҳоро аз рӯи ҳавлӣ торафт дур мебурд.

Сурушҷон бо онҳо хайрухуш дошт, ҳарчанд ҷудоӣ мушкил буд, аммо азм кард, ки то баҳори дигар дӯстони худ - парастуҳоро мунтазир мешавад.

САЛИМ МАҶИД

БАЙТАЛ

Муҳаррир	Н. Зайниддинов
Муҳаррири техникӣ	А. Камолов
Рассом	С. Имоддинова
Тарроҳ	Л. Юнусова

Ба матбаа 12.01.09 супорида шуд. Ба чопаш 20.05.09 имзо шуд. Андозаи 60x84 1/8. Коғази офсетии №1. Чопи офсетӣ. Гарнитураи адабӣ. Ҷузъи нашрию ҳисобӣ 2,5 ҷ/ч. Адади нашр 5000 нусха. Супориши № 08/08

Муассисаи нашриявии «Маориф ва фарҳанг»-и Вазорати фарҳанги ҶумҳурииТоҷикистон.
734018, ш. Душанбе, кӯчаи Н. Қарабоев, 17.
Тел: 233-93-97, тел/факс: 233-93-97.
Email: najmiddin64@mail.ru

204674
Китобхонаи миллии Точикистон

9 789994 758500

МАОРИФ ВА ФАРҲАНГ